

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-2.03.

Кафедра педагогіки та суспільних наук

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

«КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ»

з підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

Галузь знань	281 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність	281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітня програма	«Публічне адміністрування»

Полтава 2021 рік

Розробник / укладач програми:

Сарапин В. В. – к. філол. н., доцент, доцент кафедри педагогіки та суспільних наук Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Рецензенти програми:

Програму навчальної дисципліни «Комунікації в публічному адмініструванні» обговорено і схвалено на засіданні кафедри педагогіки та суспільних наук
Протокол засідання кафедри від 20 травня 2021 р., № 11

Завідувач кафедри педагогіки та суспільних наук
д. і. н., професор

_____ І. М. Петренко

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми «Право»
д. ю. н., професор

_____ О. В. Солдатенко

ПОГОДЖЕНО

Голова науково-методичної ради
д. е. н., професор

_____ Н. С. Педченко

Анотація навчальної дисципліни

У сучасній Україні не може бути ефективної публічної адміністрації без побудови у сфері публічного управління належної системи як внутрішніх, так і зовнішніх комунікацій, оскільки успішність діяльності кожного колективу, громади й держави загалом та результативність управління людськими ресурсами в них зокрема значною залежить від функціонування ефективною системи комунікацій між ними, що й обумовлює важливе значення вивчення дисципліни «Комунікації в публічному адмініструванні».

Тож опанування навчальної дисципліни «Комунікації в публічному адмініструванні» з метою набуття здобувачами вищої освіти, які навчаються за магістерською програмою, загальних і фахових компетентностей щодо застосування комунікативних механізмів у процесі управлінської діяльності, забезпечення відкритості й прозорості функціонування органів публічної влади є актуальним і необхідним.

Програма містить низку важливих питань, що сприяють формуванню сучасних теоретичних і практичних знань з питань налагодження і ведення комунікацій у процесі діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів, діяльність яких пов'язана з публічним управлінням та адмініструванням, специфіки комунікації в системі публічного адміністрування, засобів, методів, видів і форм комунікації в публічному адмініструванні, технологій ефективною комунікації для оптимізації управлінських процедур, створення довіри до органів публічної влади, розроблення дієвих стратегій і програм публічних органів влади у сфері публічного адміністрування, ефективною комунікації з громадськістю, доречного послугування інструментарієм ораторської майстерності в процесі публічного управління, комунікативної культури публічної особи тощо.

Логіка розташування матеріалу та структура тем обумовлюється окресленими вище факторами, а також тим, що навчальна дисципліна «Комунікації в публічному адмініструванні» є міждисциплінарною та вміщує питання з державного управління, місцевого самоврядування, юриспруденції, економіки, філософії, політології, соціології, психології, лінгвістики, риторики. Теоретичні і практичні аспекти даного матеріалу між собою доповнюють один одного.

Наголошується на теоретичному осмисленні концептуальних засад, ключових понять комунікації у публічному адмініструванні та формуванні практичних навичок розробки й реалізації комунікативних стратегій публічної влади, становленні, розвитку і вдосконаленні комунікативної культури фахівця.

Аннотация учебной дисциплины

В современной Украине не может быть эффективной публичной администрации без построения в сфере публичного управления надлежащей системы как внутренних, так и внешних коммуникаций, поскольку успешность деятельности каждого коллектива, общества и государства в целом и результативность управления человеческими ресурсами в них в частности в значительной мере зависит от функционирования системы коммуникаций между ними, что и обуславливает важное значение изучения дисциплины «Коммуникации в публичном администрировании».

Поэтому овладение учебной дисциплины «Коммуникации в публичном администрировании» с целью получения соискателями высшего образования, обучающихся по магистерской программе, общих и профессиональных компетентностей по применению коммуникативных механизмов в процессе управленческой деятельности, обеспечение открытости и прозрачности функционирования органов публичной власти является актуальным и необходимым.

Программа содержит ряд важных вопросов, способствующих формированию современных теоретических и практических знаний по вопросам налаживания и ведения коммуникаций в процессе деятельности органов государственной власти, органов местного самоуправления и других субъектов, деятельность которых связана с публичным управлением и администрированием, специфики коммуникации в системе публичного администрирования, средств, методов, видов и форм коммуникации в публичном администрировании, технологий эффективной коммуникации для оптимизации управленческих процедур, создания доверия к органам публичной власти, разработки действенных стратегий и программ общественных органов власти в сфере публичного администрирования, эффективной коммуникации с общественностью, уместного использования инструментария ораторского мастерства в процессе публичного управления, коммуникативной культуры публичного лица и тому подобное.

Логика расположения материала и структура тем обуславливается очерченными выше факторами, а также тем, что учебная дисциплина «Коммуникации в публичном администрировании» является междисциплинарной и включает в себя вопросы государственного управления, местного самоуправления, юриспруденции, экономики, философии, политологии, социологии, психологии, лингвистики, риторики. Теоретические и практические аспекты данного материала между собой дополняют друг друга.

Речь идет о теоретическом осмыслении концептуальных основ, ключевых понятий коммуникации в публичном администрировании и формировании практических навыков разработки и реализации коммуникативных стратегий публичной власти, становлении, развитии и совершенствовании коммуникативной культуры специалиста.

Annotation of educational discipline

In modern Ukraine there can be no effective public administration without building in the field of public administration a proper system of both internal and external communications, as the success of each team, community and state in general and the effectiveness of human resources management in particular depends on the functioning of effective communications. between them, which determines the importance of studying the discipline «Communication in Public Administration».

Therefore, mastering the discipline «Communication in Public Administration» in order to acquire higher education students studying for a master's degree, general and professional competencies in the use of communication mechanisms in the management process, ensuring openness and transparency of public authorities is relevant and necessary.

The program contains a number of important issues that: contribute to the formation of modern theoretical and practical knowledge on the establishment and conduct of communications in the activities of public authorities, local governments and other entities whose activities are related to public administration and administration, the specifics of communication in the system of public administration, means, methods, types and forms of communication in public administration, effective communication technologies to optimize management procedures, building trust in public authorities, developing effective strategies and programs of public authorities in the field of public administration, effective communication with the public, appropriate use of tools of public speaking skills in the process of public administration, communicative culture of a public figure, etc.

The logic of the material and the structure of the topics is determined by the factors outlined above, as well as the fact that the discipline «Communication in Public Administration» is interdisciplinary and includes issues of public administration, local government, law, economics, philosophy, political science, sociology, psychology, linguistics rhetoric. Theoretical and practical aspects of this material complement each other.

Emphasis is placed on the theoretical understanding of the conceptual foundations, key concepts of communication in public administration and the formation of practical skills in developing and implementing communication strategies of public authorities, the formation, development and improvement of communication culture of the specialist.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Комунікації в публічному адмініструванні» укладена відповідно стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня вищої освіти ступеня «магістр» галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 04.08.2020 р. № 1001.

Предметом вивчення курсу є комунікативний процес у системі публічного адміністрування.

Метою викладання навчальної дисципліни «Комунікації в публічному адмініструванні» є набуття здобувачами вищої освіти, які навчаються за магістерською програмою, загальних і фахових компетентностей щодо застосування комунікативних механізмів у процесі управлінської діяльності, забезпечення відкритості й прозорості функціонування органів публічної влади.

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:
загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК01);
- здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології (ЗК05);

спеціальні (фахові, предметні):

- здатність організувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери (СК02).

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

- знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень (РН01);
- уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм (РН08);
- представляти органи публічного управління й інші організації публічної сфери та презентувати для фахівців і широкого загалу результати їх діяльності (РН10).

Навчальна дисципліна є **обов'язковою**.

Форма підсумкового контролю знань: **ПМК (залік)**.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. КОМУНІКАЦІЯ ТА КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОЦЕС У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Тема 1. Комуникативний процес: сутність, ознаки, функції

Поняття «спілкування», «комунікація» та «інформація»: спільне і відмінне. Способи і засоби комунікації. Класифікація комунікації та інформації. Види, рівні і форми комуникативної діяльності. Комуникативний процес, його складники. Психологічні й міжособистісні аспекти комунікації. Етапи здійснення комуникативного процесу. Комуникативні закони. Комуникативні бар'єри: види, причини їх виникнення та способи усунення. Сутність поняття «конфлікт». Особливості кризових комунікацій. Комуникативні підходи до вирішення конфлікту. Критерії ефективної комунікації. Методи вдосконалення комуникативного процесу.

Тема 2. Специфіка комунікації в системі публічного адміністрування

Парадигма комунікації в публічному адмініструванні. Принципи та функції комунікації в публічному адмініструванні, їх характеристика. Комуникативний простір у публічному адмініструванні. Комуникативний менеджмент: зміст, технології, функції.

Засоби комунікацій у системі публічного адміністрування (офіційні інтернет-сайти, урядова комунікаційна платформа, соціальні мережі, друковані засоби масової інформації, листівки, оголошення, інформаційні вісники, бюлетені).

Методи комунікації в системі публічного адміністрування (оприлюднення результатів діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інформування, розміщення інформації на офіційних вебсайтах, забезпечення наповнення тематичних сторінок (рубрик), переконання, залучення, просвіта, пояснення, роз'яснення, діалог, медіація, обговорення тощо).

Тема 3. Комуникативна компетентність посадових осіб у сфері публічного адміністрування

Поняття комуникативної компетентності. Складники комуникативної компетентності. Парадигма комуникативної компетентності посадовця у сфері публічного адміністрування.

Комуникативна культура, комуникативні здібності та комуникативна репутація публічного управлінця. Шляхи формування та вдосконалення комуникативної компетентності публічного управлінця.

Основні види та форми комунікації, їх характеристика. Найбільш поширені форми комунікації в діяльності суб'єктів публічного управління: прийом співробітників і громадян; співбесіда; зустріч; консультація; круглий стіл; семінар; засідання; нарада; загальні збори; урочиста подія; громадські

слухання; публічні дебати; брифінг; прес-конференція; прес-тур; вхідна та вихідна кореспонденція; зворотний зв'язок тощо.

Тема 4. Державна інформаційна політика та її репрезентація засобами комунікативної діяльності у сфері публічного адміністрування

Положення Конституції України, Законів України («Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про державну службу», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про електронні документи та електронний документообіг» тощо) та інших нормативно-правових актів, які гарантують права громадян і регулюють інформаційно-комунікативну діяльність.

Основні напрями, суб'єкти, гарантії та права на інформацію. Масова інформація та засоби масової інформації, інформаційна продукція та інформаційна послуга, відповідальність за порушення законодавства про інформацію. Пріоритети державної політики в інформаційній сфері: забезпечення інформаційної безпеки; захисту і розвитку інформаційного простору України, конституційного права громадян на інформацію. Відкритість та прозорість держави перед громадянами; формування позитивного міжнародного іміджу України. Структурні підрозділи, відповідальні за внутрішні та зовнішні комунікації (підрозділи комунікацій та інформаційної політики, прес-центри): функції, завдання, відмінності.

Тема 5. Комунікації із засобами масової інформації

Засоби масової інформації як структурний елемент громадянського суспільства та їх вплив на місцеве самоврядування. Особливості комунікації публічної влади із засобами масової інформації. Правовий аналіз висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування за допомогою засобів масової інформації. Форми і порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Форми підготовки та оприлюднення інформації.

Тема 6. Ефективна комунікація з громадськістю в публічному адмініструванні

Значення громадської думки у формуванні та реалізації державної політики. Публічні заходи та їх види. Форми і методи комунікацій з громадськістю. Форми консультацій із громадськістю. Вивчення, оцінювання та врахування громадської думки під час прийняття управлінських рішень. Інструменти взаємодії посадових осіб публічної влади з громадськістю. Порядок проведення консультацій із громадськістю. Поняття, види, класифікація та структура колегіальних консультативно-дорадчих органів. Діяльність громадських рад при органах державної влади та органах місцевого самоврядування: основні завдання, функції, повноваження, формування складу представників. Участь громадської ради в прийнятті управлінських рішень та інструменти її взаємодії з органами публічної влади.

Модуль 2. КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Тема 7. Формування та реалізація комунікативної стратегії органу публічного управління

Поняття комунікативної стратегії. Мета, завдання, функції, види комунікативних стратегій. Етапи формування та реалізації комунікативної стратегії. Складники комунікативної стратегії. Стратегічні та оперативні цілі. Визначення цільової аудиторії. Форми і канали комунікації з цільовою аудиторією. План реалізації комунікативної стратегії. Механізми формування та реалізації комунікативної стратегії. Показники ефективності та методи оцінки комунікативної стратегії. Основні проблеми формування інформаційно-технологічного простору функціонування органів державного управління.

Тема 8. Комунікативні стратегії територіальних громад

Поняття про ефективність комунікативних стратегій територіальних громад. Особливості організації комунікацій із громадою, громадськими об'єднаннями, органами державної влади, потенційними інвесторами, туристами, іноземними партнерами щодо активізації місцевого економічного розвитку. Комунікації з питань формування та розподілу громадського бюджету територіальної громади, ініціювання соціальних проєктів, екологічних акцій, конкурсів, громадських обговорень. Інформаційно-комунікативна підтримка втілення місцевих ініціатив і реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги. Інструменти комунікації для розвитку сільських територій. Інституціональне забезпечення формування та реалізації комунікаційної стратегії сільської територіальної громади.

Тема 9. Комунікативні стратегії у сферах запобігання та протидії корупції, європейської інтеграції, гендерної рівності

Спецпроєкти щодо відкритості влади та запобігання корупції. Стан і проблеми комунікації у сфері європейської інтеграції. Комунікативні цілі, цільова аудиторія, принципи й етапи реалізації стратегії у сфері європейської інтеграції. Мета, завдання, принципи комунікації у сфері гендерної рівності.

Тема 10. Комунікативні / інформаційні кампанії

Поняття інформаційно-комунікативної кампанії.

Мета, завдання, функції, принципи, цільова аудиторія, принципи й етапи підготовки та проведення комунікативної / інформаційної кампанії. Аналіз результатів комунікативної / інформаційної кампанії.

Тема 11. Комунікації в соціальних мережах

Можливості та переваги соціальних мереж у процесі комунікації публічної влади з громадськістю. Розроблення стратегії роботи в соціальних мережах. Планування, створення й курування контенту. Залучення аудиторії та відповіді на коментарі користувачів. Кампанії та планування кампаній у соціальних мережах. Ефективність комунікації в соціальних мережах. Культура спілкування в соціальній мережі.

Тема 12. Публічний виступ та майстерність комунікації з аудиторією

Значення публічного виступу в діяльності публічної особи. Різновиди публічного виступу. Етичні норми спілкування. Комунікативні ситуації та комунікативна поведінка. Риторична техніка оратора. Мовні особливості публічного виступу. Невербальні засоби в публічному виступі. Організація та етапи підготовки спікера до публічного виступу. Оцінка можливих варіантів реакції співрозмовників. Запобігання конфліктів під час публічного виступу. Форми, зміст і структура презентаційних матеріалів для публічного виступу.

Рекомендовані джерела інформації:

Нормативно-правові акти

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
3. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 року № 2657-XII : [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI : [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
5. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовтня 1996 року № 393/96-ВР : 26 [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
6. Про адміністративні послуги : Закон України від 06 вересня 2012 року № 5203-VI : [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
7. Про телекомунікації : Закон України від 18 листопада 2003 року № 1280-IV : [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
8. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 року № 3 : [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.kmu.gov.ua
9. Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 року № 1302.

Основні рекомендовані джерела інформації

10. Драгомирецька Н. М. Комунікативна діяльність в державному управлінні : навч. пос. / Н. М. Драгомирецька, К.С. Кандагура, А. В. Букач. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. – 180 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/new_26_02_18-2.pdf
11. Дрешпак В. М. Комунікації в публічному управлінні : навч. посіб. / В. М. Дрешпак. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2015. – 168 с.

12. Інформаційно-комунікаційна демократія : Монографія / В. В. Лісничий, О. В. Радченко, О. Є. Бухтатий та ін. – К. : Видавець СВС Панасенко, 2015. – 400 с.

13. Комунікативний процес у місцевому самоврядуванні: навч.-метод. матеріали / В. О. Чмига, О. М. Руденко; уклад. В. В. Святненко. – К. : НАДУ, 2013. – 84 с.

14. Комунікації в публічному управлінні: аспекти організаційної культури та ділового спілкування : навч. посіб. / уклад.: Гошовська В. А. та ін. – Київ : К.І.С., 2016. – 130 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/458/2.pdf>

15. Комунікації у державному управлінні: навч. посіб. / О. Б. Коротич. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – 24 с.

16. Коротич О. Б. Комунікації у державних інституціях : [Навч. посіб.] / О. Б. Коротич. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – 200 с.

17. Почепцов Г. Г. Теорія комунікацій / Г. Г. Почепцов. – К. : Київ. ун-т, 1999. – 238 с.

18. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г. Г. Почепцов, С. А. Чукут. – К. : Вид-во «Знання», 2006. – 665 с.

19. Практичний посібник для працівників комунікаційних структур в органах влади [Електронний ресурс] / упоряд. З. Казанжи. – Київ, 2016. – 112 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/posibnyk.pdf>. – Назва з титул. екрана. – Дата доступу : 19.08.2017.

20. Химиця М. О. Інформаційна діяльність в органах державної влади та управління: [навч. посіб.] / Н. О. Химиця. – Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2014. – 148 с.

21. Химиця Н. О. Ділова комунікація : навч. посіб. / Н. О. Химиця, О. О. Морушко,. – Львів: ЛП, 2016. – 208 с.

22. Холод О. М. Комунікаційні технології [підруч.] / О. М. Холод – К.: «Центр учбової літератури». – 2013. – 211 с.

Додаткові джерела інформації

23. Бойко О. Концепція «громади, яка виховує і піклується» у комунікаційній стратегії територіальної громади / О. Бойко, О. Лалак // Наукові записки УКУ. – 2020. – Педагогіка. Психологія, вип. 3. – С. 7–19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/2498/Boiko.%20Lalak.%20Kontseptsii%20hromady.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

24. Вороніна Ю. Є. Механізми управління конфліктами у сфері публічних відносин / Ю. Є. Вороніна / Молодий вчений: науковий збірник. – 2018. – Вип. 12 (64)/ – С.168–172.

25. Гриценко Т. Б. Етика ділового спілкування. підручник / Т. Б. Гриценко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://textbooks.net.ua/content/category/42/58/48/>.

26. Дзюндзюк В. Б. Ефективність діяльності публічних організацій : монографія / В. Б. Дзюндзюк. – Х. : Вид-во ХарПІ УАДУ Магістр, 2003. – 236 с.

27. Драгомирецька Н. Комунікативна діяльність як складова професійної діяльності державного службовця / Н. Драгомирецька // Інституційні перетворення як передумова ефективного використання ресурсного потенціалу регіону. – Одеса, 2003. – С. 107–112.
28. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації / Дмитро Володимирович Дубов // Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокварт. зб. – 2016. – № 4 (41). – С. 9–24.
29. Дуда А. В. Опорний конспект лекцій з курсу «Зв'язки з громадськістю в державному управлінні» / А. В. Дуда, О. В. Загвойська. – К. : НАДУ, 2008. – 72 с.
30. Інформаційно-комунікаційні особливості взаємодії органів місцевого самоврядування з громадою: регіональний аспект. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyni-strategii/informaciyno-komunikaciyni-osoblivosti-vzaemodii-organiv>
31. Карпенко О. Інформаційно-комунікативна діяльність виконавчих органів місцевих рад в Україні / О. Карпенко, А. Дуда // Ефективність державного управління. – 2017. – Вип. 4. – С. 133-140. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2017_4_16
32. Квіт С. Масові комунікації : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. Квіт ; Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.». – К. : Києво-Могилян. акад., 2008. – 206 с.
33. Ковалевська Т. Ю. Основи ефективної комунікації : навч. посіб. (порадник управлінцеві на щодень) / Т. Ю. Ковалевська, С. А. Бронікова. – Одеса : Фенікс, 2008. – 140 с.
34. Комунікаційний інструментарій для державних службовців / [Косар Л., Камініс Я., Халісте Е. та ін.]. – Київ : [б. в.], 2018. – 136 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/communication-toolkit-a4u-mip-ukr.pdf>
35. Корнеєва Т. Відкритість української влади як системний функціональний феномен у сфері управління. [Електронний ресурс] / Т. Корнеєва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.isu.org.ua>.
36. Косач І. А. Ділове адміністрування: менеджмент організацій та управління змінами: навч. посіб. / І.А. Косач, Л.С. Ладонько, І.В. Капінько. – К.: Кондор, 2015. – 217 с.
37. Костенко А. М. Інформаційно-комунікативні стратегії євроінтеграції в Україні / А. М. Костенко // Грані. – 2018. – Т. 21, № 11. – С. 70–77.
38. Кузнецова О. Д. Засоби масової комунікації / О. Д. Кузнецова ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Факультет журналістики. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Львів : ПАІС, 2005. – 200 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/268619693.pdf>
39. Купріяненко Л. В. Купріяненко Л.В. Роль комунікативних кампаній у підвищенні рівня користування державними електронними послугами: зарубіжний досвід / Л. В. Купріяненко // Міжнародний науковий фаховий журнал «Електронне урядування»/ E-Governance/ www.egov.in.ua.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/ZHurnal_Elektronne-uryaduvannya_1_2010.pdf

40. Купріяненко Л. В. Розробка стратегій комунікативних кампаній у різних сферах державного управління / Л. В. Купріяненко // Економіка та держава. – 2009. – № 8. – С. 91–94. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2009_8_31

41. Лахижа М. І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти / М. І. Лахижа. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – 289 с.

42. Лікарчук Н. В. Сутність стратегії планування як функції управління / Н. В. Лікарчук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Державне управління. – 2014. – № 1. – С. 37–40.

43. Новіков Б. В. Основи адміністративного менеджменту : навч. посіб. / Б. В. Новіков, Г. Ф. Сініок, П. В. Круш. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 560 с.

44. Омельченко О. В. Механізми взаємодії органів державної влади з засобами масової інформації / О. В. Омельченко // Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 жовтня 2019 року, Мелітополь, Україна) / відп. ред. Ортіна Г.В. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. – С.223–225. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsatu.edu.ua/shn/wp-content/uploads/sites/59/zbirnik-1-tez-tdatu-2019.pdf>

45. Пісоцький В. Комунікативна активність територіальної громади в процесі реалізації місцевого самоврядування в Україні / В. Пісоцький // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 4. – С. 240–251. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2013_4_29

46. Почепцов Г. Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття / Г. Г. Почепцов. – К., 2017. – 260 с.

47. Робота із соціальними мережами: Посібник з питань використання соціальних мереж, розроблений Департаментом преси і публічної інформації Консультативної місії ЄС в Україні. – К., 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euam-ukraine.eu/wp-content/uploads/2020/09/Working-with-Social-Media-Compendium-UKRAINIAN-AUGUST-2020-FOR-PUBLICATION.pdf>

48. Сивак Т. В. Розвиток спроможностей у сфері стратегічних комунікацій: практичні рекомендації / Т. В. Сивак // Держава та регіони. Серія: Державне управління, – 2019. – № 2. – С. 19–26.

49. Сім правил ефективних інформаційних кампаній. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?blogs=sim-pravyl-efektyvnyh-informatsijnyh-kampanij>

50. Слісаренко І. Ю. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / І. Ю. Слісаренко ; Міжрегіон. Акад. упр. персоналом (МАУП). – К. : МАУП, 2001. – 104 с.

51. Соловйов С. Основні характеристики стратегічних комунікацій / С. Соловйов // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2016. – Вип. 1. – С. 165–170.
52. Соціальні мережі – зручний інструмент комунікації для старост та громад. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/rs/2019/september/issue-3/article-70466.html>
53. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2014. – 295 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/images/dopovidi_konf/smivvts.pdf
54. Технології інформування населення з питань європейської інтеграції. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyni-strategii/tekhnologii-informuvannya-naselennya-z-pitan-evropeyskoi>
55. Філіпова Т. Формування управлінсько-комунікативної компетентності державних службовців як фактор розвитку комунікаційної діяльності органів публічної влади / Т. Філіпова, О. Філіпова // Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством : матеріали наук.-практ. конф. 28 квіт. 2016 р. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. – С. 99–102.
56. Фролова Н. В. Особливості використання соціальних мереж у діяльності органів публічної влади / Н. В. Фролова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2019. – Аип. 1(21). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01\(21\)/12.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-01(21)/12.pdf)
57. Хаджирадева С. Світові тенденції розвитку системи підготовки державних службовців до професійно-мовленнєвої комунікації / С. Хаджирадева // Актуальні проблеми державного управління. – Одеса, 2005. – Вип. 1 (21). – С. 29–41.
58. Чмига В. О. Комунікативний процес у місцевому самоврядуванні : навч.-метод. матеріали / В. О. Чмига, О. М. Руденко ; уклад. В. В. Святненко. – К. : НАДУ, 2013. – 84 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Navch_Posybniky/d324bc31-6097-46f0-ad5b-e8356b4d58ca.pdf
59. Шевченко О. В. Основи PR-практики: прикладний аспект / О. В. Шевченко. – К. : Центр вільної преси, 2007. – 157 с.
60. Шклярук М. Г. Структура стратегічних комунікацій у системі демократичного державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток / М. Г. Шклярук // Вісник НАДУ при Президентіві України. Серія «Державне управління». 2018. – №1. – С. 25–31. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=11728>
61. Шклярук М. Сучасний стан стратегічних комунікацій у системі державного управління України / М. Г. Шклярук // Інвестиції: практика та досвід. Серія: Державне управління. – 2017. – № 22. – С. 82–86.